

РЕЦЕНЗИЯ

от

Проф. д.н. Мариела Деливерска

Висше училище по застраховане и финанси

на дисертационен труд за присъждане на научна степен „Доктора на науките“
в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки
Професионално направление 3.8. Икономика

Автор: д-р Ирена Бруквицка

**Тема: Икономически аспекти на лечението на диабетно стъпало и отражението
им върху системата на здравеопазването в Полша.**

УВАЖАЕМИ ЧЛЕНОВЕ НА НАУЧНОТО ЖУРИ,

Основание за изготвяне на настоящата рецензия е Заповед № 816 от 12.12.2023 г. на Ректора на Висшето училище по застраховане и финанси за провеждане на процедура по защита на дисертационен труд за присъждане на научна степен „доктор на науките“ в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика.

Конкурсната процедура се развива в съответствие с изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България и Правилника за неговото прилагане, както и в съответствие с изискванията на вътрешната уредба на Висшето училище по застраховане и финанси.

В рамките на конкурсната процедура, към дисертационния труд на тема „Икономически аспекти на лечението на диабетно стъпало и отражението им върху системата на здравеопазването в Полша“, авторът д-р **Ирена Бруквицка** представя документация съдържаща автобиография, автореферат към дисертационния труд, списък на научни трудове и резюме на научни публикации, научни статии, авторска справка за приносите в дисертационния труд, копие на диплома за ОНС „доктор“, справка за изпълнение на минималните национални изисквания за придобиване на НС „доктор на науките“.

- **КРАТКА БИОГРАФИЧНА ИНФОРМАЦИЯ И ДАННИ ЗА КАНДИДАТА**

Представеният за рецензиране дисертационен труд е разработен от д-р Ирена Катажина Бруквица. От представената в рамките на конкурсната процедура биографични данни е видно, че кандидатката притежава образователна степен „магистър“ по специалност „медицинска сестра“ от университет в Люблин, Полша. През 2000 г. придобива ОНС „доктор“ в направление „Социология“.

Във връзка с разработването на дисертационния труд и с оглед осигуряване на публичност на получените в рамките на дисертационната разработка резултати и приноси, са представени от дисертанта при публикуване на редица научни статии както на полски език, така и на английски език.

Впечатление прави, че част от реализирана публикационна активност, включително и част от представените научни публикации във връзка с дисертационния труд, са самостоятелни разработки на автора, като други са публикувани в съавторство.

Статиите обхващат теми насочени към диагностика, лечение и профилактика на диабет и усложненията настъпващи в следствие на това хронично заболяването. В публикувани статии, с автор д-р Бруквица са изследвани и представени данни за оценка на качеството на живот на диабетиците по отношение на планираната физическа активност.

От представените в рамките на конкурсната процедура документи е видно, че през 2023 г. д-р Ирена Бруквица разработва монографичен труд на тема „Влияние на икономическите аспекти върху медицинската индустрия на примера на лечението на пациенти с диабетно стъпало в Полша“, който труд е рецензиран от представители на академичната общност в Полша и в Словакия.

Дисертантът в своите актуални научни разработки изследва задълбочено и представя спецификата на реализиране на дейности по диагностика, лечение и контрол при медицинските дейности свързани с предоставяне на здравни услуги на пациенти със захарен диабет. Представят се и се анализират проучване е да представи избрани водещи симптоми на диабета, лабораторни тестове за диагностициране и проследяване на заболяването, както и симптоматика характеризираща усложненията на диабета.

В представения за рецензиране дисертационни труд, авторът изследва задълбочено темата за „Икономически аспекти на лечението на диабетно стъпало и отражението им върху системата на здравеопазването в Полша“, като във фокуса на проуч-

ване е отделено особено внимание на темата за отчитане на разходи при осъществяване на медицинска дейност при лечение на диабетно болни пациенти, със синдром на диабетното стъпало. Съобразена е особеността, че съществува необходимост от прилагане на специфични терапевтични и диагностични методи при провеждане на лечение при този вид пациенти. Специфичният подход, част от диагностичния и терапевтичен процес спрямо всеки отделен пациент, има отражение в икономическите и финансови параметри на реализиране на дейността от лечебните заведения, пряко ангажирани във възстановителния процес на пациенти със синдром на диабетното стъпало.

Дисертационният труд, в своята цялост, е разработен в съответствие с нормативно установените изисквания.

- ***АКТУАЛНОСТ НА ТЕМАТИКАТА И ЦЕЛЕСЪОБРАЗНОСТ НА ПОСТАВЕНИТЕ ЦЕЛИ И ЗАДАЧИ***

Предоставянето на висококачествена медицинска помощ е един от най-съществените и значимите теми, във фокуса на внимание на съвременните здравни системи в световен мащаб. Измерване качеството на лечебна и диагностична дейност при предоставяне на здравни услуги, е пряко свързано с оценка на функционирането на здравните системи както на ниво отделна държава, така и в рамките на общности от държави, включително и в рамките на Европейски съюз. Постигане на високо ниво на качество на здравните услуги и на медицинската дейност, често се свързва с развитие и степен на финансиране на системата на здравеопазване. Въздействието на забавени или недостатъчни инвестиции в здравеопазването води до непряко нарастване на разходите за здравеопазване.

Основна характеристика при оценяване ефективността на функциониране на здравните системи, включва установяване нивото на качество на здравните услуги, като този показател трябва да бъде управляван по начин, който да гарантира постигането на желаните здравни резултати за населението.

Захарният диабет е социалнозначимо заболяване поради високата честота и широка степен на разпространение. Заболяването е признато за един от най-значимите здравни проблеми в световен мащаб, както по отношение степента на разпространение, така и с оглед на развитието на късни усложнения които могат да доведат до сериозни неблагоприятни последици за пациентите - включително слепота,

хронична бъбречна недостатъчност, ампутации на крайници, съдови усложнения, миокарден инфаркт, мозъчно - съдова болест, инсулт.

Дисертационният труд отделя внимание на част от значимите фактори, обосноваващи спецификата на заболяването. Като постигането на конкретно поставената в рамките на научното изследване цел е обвързана с формулирани конкретни изследователски въпроси, които имат пряко отношение към приоритета на медицинските организации в прилагането на специфични терапевтични мерки при пациенти със синдром на диабетно стъпало.

Дисертационният труд съдържа изследване и анализ, в теоретичен и в емпиричен план, на системата на заплащане на дейности при лечение на диабет и конкретно при полагане на грижи за лечението на синдрома на диабетно стъпало в Полша.

- ***ХАРАКТЕРИСТИКА И ОЦЕНКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД И МЕТОДИКА НА ИЗСЛЕДВАНЕТО***

Дисертационният труд е в обем от 258 стандартни страници (извън които и 5 страници приложение). В структурно отношение съдържанието е разпределено в следните обособени части: Уводна част (Въведение), Три самостоятелни глави, Обсъждане на резултатите, Изводи и Заключение.

Дисертационният труд е богато онагледен с 48 таблици, 66 диаграми и 5 изображения.

Библиографията се състои от общо 300 източника, включващи монографични трудове, научни статии и нормативни актове. Впечатление прави богатия набор от заглавия и източници.

Сред източниците на позоваване от дисертанта, могат да бъдат открити нормативни вътрешноправни и международноправни актове, както и научни и литературни източници.

Първа глава изследва и представя епидемиология на диабет тип II и усложнения в контекста на световните разходи за здравеопазване.

Втора глава е посветена към анализа на социално-икономическите разходи при лечение на диабетно стъпало.

Конкретно социално икономическите аспекти при реализирането на разходи за лечение на пациенти с диабетно стъпало са подробно изследвани и представени в контекста на:

- Разходи за консервативно лечение на диабетни язви - Стационарни и амбулаторни консервативни грижи за пациенти с диабетни язви на краката - Икономическо значение
- Ампутация на крайник при диабетно стъпало - разходи за подготовка за операция, оперативно лечение, непосредствен следоперативен период и амбулаторно лечение
- Ролята на мултидисциплинарното лечение на диабетно стъпало – икономически аспекти

Трета глава е посветена на икономическия и финансов анализ на възстановяемите ползи за лечение на диабетно стъпало в Република Полша. В тази част от дисертационния труд в четири самостоятелни раздела са представени:

- Услуги, предоставяни в рамките на грижите за диабет в Полша - анализ на наличните данни.
- Прогноза за броя на ползите, предоставени в рамките на лечението на диабет в Република Полша.
- Терапевтични процедури, завършили с ампутация - анализ на наличните данни.
- Анализ на косвените и нематериални разходи за лечение на усложнения при синдром на диабетно стъпало - резултатите от собствени изследвания.

Въз основа на анализа на литературните източници по темата в съответствие с формулираните цели и задачи на научно изследване, дисертанта е формулирал три основни изследователски хипотези, а именно:

Хипотеза 1: Влошаващото се икономическо състояние на изследвана извадка от клинични случаи на пациенти, където се наблюдава промяна в контролни показатели, в зависимост от: 1. времето на поява на заболяването диабет, 2. началото на проява на симптом на диабетното стъпало.

Хипотеза 2: Качеството на живот на диабетици със синдром на диабетното стъпало е по-лошо в сравнение с това на диабетици без синдром на диабетното стъпало.

Хипотеза 3: Непреките разходи за лечение на усложнения свързани със синдром на диабетното стъпало са свързани главно с: 1. пенсиониране, 2. увреждане, 3. разходи за здравни и медицински грижи.

Използваните методи при разработване на дисертационния труд са прецизно подбрани и правилно използвани. Методите на изследване взаимно се допълват, което позволява информацията да бъде многостранно оценена.

В рамките на дисертационния труд е реализирано изследване и е разработен анализ, резултатите от който потвърждават, че качеството на живот на пациенти с диабет, които са диагностицирани със синдром на диабетното стъпало, е съществено по ниско в сравнение с нивото на качество на живот на пациенти с диабет, които не са развили синдром на диабетно стъпало. Аргументира се тезата, влошаване качеството на живот при първата група пациенти има отношение към показатели като соматични, психологически и социални характеристики.

Анализирани са и са представени специфичните норми на националното законодателство и тенденции, въз основа на които се основават и реализират методите за измерване и оценка на критериите за отчитане на нивото на нематериалните разходи за лечение на болни със захарен диабет, в контекста на елемента качество на живот на пациентите .

Използваните методи на изследване при разработване на дисертационния труд включват освен друго и методите на анализ и синтез, аналогия, системни методи на изследване и проучване, както и формално-логически и диалектически методи на познание.

- ***ХАРАКТЕРИСТИКА И ОЦЕНКА НА АВТОРЕФЕРАТА КЪМ ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД***

Към дисертационния труд е изготвен и представен автореферат (на български език), който е с обем от 30 страници. В него са включени общата характеристика на разработката, структурата и съдържанието ѝ.

Представено е кратко изложение на дисертационния труд, като е акцентирано главно върху постигнатите резултати, направените изводи и заключения.

Общата ми оценка за автореферата е, че той представя конкретно с необходимата яснота основните моменти от дисертационния труд.

- ***ПРИНОСИ И ЗНАЧИМОСТ НА РАЗРАБОТКАТА ЗА НАУКАТА И ПРАКТИКАТА***

Представеният дисертационен труд на тема „Икономически аспекти на лечението на диабетно стъпало и отражението им върху системата на здравеопазването в

Полша“, представлява цялостна научна разработка, посветена на значими аспекти на обществените и икономически и социални отношения свързани с предотвратяване и превенция на общественозначими хронични заболявания, каквото представлява захарния диабет (със синдром на диабетно стъпало).

Съществен акцент е поставен върху изследване, оценка и анализ на непреките разходи, свързани с промените в нивото на доходи и работоспособност при пациентите със заболяване захарен диабет. В контекста на общото ниско ниво на финансова удовлетвореност на самите пациенти, при тези с проявен синдром на диабетно стъпало, се наблюдават усложнения в посока значително намаляване на доходите спрямо времето на възникване на синдрома, спрямо останалите пациенти със захарен диабет.

В дисертационният труд се отчита обстоятелството, че непреките разходи - пораждащи загуба на производителност поради скъсения и изчерпан икономически потенциал на болното население, водят до намаляване на производството в икономиката.. Подкрепена е тезата, че правилното управление и добре подбраната поведенческа концепция е в състояние да забави появата на усложнения от заболяването и да намалява риска от проявление на усложнения, увреждане или смърт на пациента.

Въз основа на цялостната оценка и анализ на представения в рамките на конкурсната процедура дисертационен труд, могат да бъдат открити конкретни приноси имащи научно-теоретичен характер, но също и практико-приложно значение.

При анализ и разработване на изследваната тема, авторът идентифицира съществени компоненти и ключови изисквания свързани с прилагане на диференциран подход при работа с пациенти с диабетно заболяване, включително и такива с усложнения при които е установена проява на синдром на диабетно стъпало.

Резултатите от реализираното в рамките на дисертационния труд изследване, са с приносен характер и същите са от важно значение за планирането и реализиране на дейности по отношение на пациенти с диабетни заболявания. Аргументирана е необходимостта от по-нататъшни изследвания на ключовите фактори, определящи разликите при осъществяване на медицинска помощ и предоставяне на здравни грижи приоритетно в контекста на подобряване на диагностиката, лечението и контрола на диабета.

- **ПРЕЦЕНКА ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА МИНИМАЛНИТЕ НАЦИОНАЛНИ ИЗИСКВАНИЯ**

От представената в рамките на конкурсната процедура документация е видно съответствие на реализираната от докторанта дейност по разработка на дисертационния труд и представената научна продукция съобразно критериите и минималните национални изисквания за придобиване на научна степен „доктор на науките“ в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, по професионално направление 3.8. Икономика.

- **БЕЛЕЖКИ И ПРЕПОРЪКИ**

Препоръчвам на дисертантката, с оглед значимостта и актуалността на разработената в дисертационния труд тема, в бъдеще да разшири обхвата на изследване. Съществен, значим аспект на възможно проучване и задълбочен анализ е възможно да бъде насочен към изследване на механизми за подобряване на качеството на живот на пациентите със заболяване захарен диабет (при синдром на диабетно стъпало) в контекста на оптимизиране размера на инвестиции в здравеопазването, като бъдат отчетени спецификите при функциониране на системата на здравеопазване в Република Полша.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Предвид изпълнението на всички нормативно установени изисквания за разработване и защита на дисертационен труд за присъждане на научна степен „доктор на науките“, съгласно изискванията на ЗРАСРБ, и на Правилника за неговото прилагане, и с оглед на цялостната оценка на посочените по-горе приноси в представения дисертационен труд, **давам положителна оценка на дисертационния труд и предлагам на уважаемите членове на научното жури да гласуват положително за присъждане на научна степен „Доктор на науките“ на д-р Ирена Бруквица** в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление 3. 8. Икономика.

10.01.2024 г.

Рецензент: (п)

Проф. д.н. Мариела Деливерска